

SOZIALISMOA

Sozialistak Espainiara begira

Espainiaren etorkizun politikoak geroz eta gehiago kezkatzen ditu munduko elkarte politikoak. Horregatik doaz aste hauetan hainbat kanpoko delegazio Madril eta Barcelonara: liberalak, kristaudemokratikak, sozialistak, guztiek hartu dute Espainiarako trena. Dirudienez, Portugaleko eskarmenduak oso eskolatu ditu politik elkarte haiek. Eta, beste zenbaiten artean, etorri berria da urtarrilaren 14ean Madrilera Nazioarteko Elkarte Sozialistaren talde ordezkari bat.

Bospasei laguneko delegazioa izan da ikustari bezala etorri den hau: Jaime Gama (Portugaleko Alderdi Sozialista-koa), Jenny Little (Labour Party-koa), Veronica Isenberg (Alemaniako sozialdemokrata), Abraham Allon (israeldarra)

eta Pierre Guidoni (frantsesa) izan dira taldearen buru nagusiak, lehendakaritzat Hans Janitschek (Nazioarteko Elkarte Sozialistaren Idazkari orokorra) dutela. Talde ordezkari hau PSOEk dei eginda iritsi da, hemengo sozialistekin mintzatze-ko asmotan.

Espainian barneko partiduek herbestekoekin eta kideko dituzten Nazioartekoekin oraintxe bertatik sor ditzaketen harreman hauek garrantzirik haundiena ukan dezakete, zalantzarik gabe: orain, liderak molda eta kideko alderdiak hemen barnean eratu eta datorkeen "eten demokratikorako" indar daitezten; geroago Europara begira elkarrekin lan egiteko ere bai. Janitschek sozialistak azaldu duenez, Nazioarteko Sozialistak 56 partidu elkartzen ditu eta 80 bat milioi lagun dira alderdi horietara biltzen direnak. Alderdi sozialista horietatik, 22 daude orain agintean eta 12 Gobernu-buruzagi dituzte beste hainbeste Estatutan. "Nazioarteko Elkarte Sozialista da gaurregun munduko mugimendurik bortitzena eta beronen izpirituzko eragina Eliza Katolikoarenarekin bakarrik konpara daiteke", esan du Janitschek-ek.

Biltzarre Demokratikoaren eta Plataformaren arteko arazoan alde aurretiko jokaerarik hartu gabe heldu dira talde-koak; baina bai, inondik ere, Espainiaren europartasuna aitortuz: "Espainia, guretzat, Europako lurralderik axolazkoenetakoa da. Etorkizunean, Espainia eta Europa osoki besarkatuak behar ditugu. Espainia ez da, oporraldietarako lurraldea bakarrik.

Joanes Goia

KULTURA NAZIO ARTEAN

Kolonen aurreko literatura Latinamerikan

Neure harridura kondaturik hasiko naiz. Pariseko Trocadero enparantzako "Musée de l'Homme" famatura lehendabizikoz sartu nintzenean, han bildutako zibilizazio guztietatik gehienbat inpresionatu nindutenak Inka eta Azteka eta horienak dira. Hain bitxiak, hain enigmatikoak, hain misteriotsuak eta hain esanguratsuak; beste planeta batetik baletoz bezala.

Pariseko Gizonaren Erakustokian egon ala ez, miresleak ugari ditu zibilizazio zahar eta aurreratu honek. Aberatsik badago, hauxe da aberatsa. Espainolek kupidagabeko garbiketa eginda gero ere, aberastasun miresgarri bat nabari da zibilizazio hortan.

Oraindik ere ikertzen ari gara aberastasun hori. Ikerkuntza bakoitzak miresgarriago bihurtzen du, eta harrituago jartzen gaitu. Esaterako, literaturari dagokionez, liburu interesgarri bat argitaratu berri da oraintxe Frantzian. Espainolak hara joan aurretiko literatura, edo literatura prekolombiana aztartzen du. "Lettres précolombiennes" hortan Okzitaniako Tolosako Unibertsitateko irakasle den Georges Baudot jaunak adierazten digunez, literatur bizitza interesgarri baten testigantza ikusten dugu.

Nâhualt, maya eta inguruko zibilizazio horiek hitz idatzia maite dute. Idatzia sagaratua zen haientzat, esoterikoa. Haien liburuak zein landuak diren ikusi besterik ez dago. Miguel Antel Asturias Nobel Saridunari inoiz irakurri diogunez, afrikarrek ahozko tradizioa eta belarria zaindu zuten bitartean, juduen eta egiptiarren antzera, Mexiko eta behe-ragoko zibilizazio hauek idaztea maite dute. Espainiako kolonizatzaile basati haiek "Gaztelako izaren antzera bildurik", eta azal pintatuen barnean liburuak zituztenean, haiek ere harritu egin bide ziren.

MUNDUAN BARRENA

Liburuarekiko jainera hori begien bistakoa da: Azteken artean, liburutegia Tenpluaren ondo ondoan zegoen. Espainolek deuseztu zituztelako etxe hauetatik guti batzuk besterik ez ditugu ezagutzen.

Basati odoltzale gisa, irudi beltzenaren pean presentatu zaizkigun indio horiek literaturarik izan al dezakete, gero? Baudot jaunaren liburu hortan ikusten dugunez, ba dute, bai, literatura ederrik. Ageri denez, XI mendetik XVIra bitartean, poema lirikoak, epopeiak, Jainkoari eresiak, kondairakizunak, kondakizun mitikoak dira nagusi.

Erromatarren eta grekoen iturritik besterik edan ez dugunontzat, **Lettres précolombiennes** liburuan ba dago zer ikasirik. Are gehiago, literaturazko balioak geuk sortuak eta asmatuak zirela uste zutenentzat.

Pariseko Gabak. Jean-Louis Barrault-i gauza zailak eszeneratzea gustatzen zaio. Rabelais eta Nietzscheren **Zaratus-tra** behin. Eta Restifen **Pariseko Gabak** orain, urte berriaren hasteko.

Pariseko Gabak. 1787 ta 1794 artean idatzi zen. Eguneratu beharra egon da, hortakoz. Eta C. Carrierek egin du hori. Laburtu beharra ere egon da: orijinalak lau mila horrialde ta gehiago baitzuen. Zazpi gautara laburturik gelditu da.

Restif Pariseko gau kronista bat zen: gabez oso ondo ikusten zuena. Zenbait ilunago eta nahasiago eta hainbat hobeto ikusten zuena. Sozial kritikoa ta XIX mendeko utopisten aitzindari. Gauean kalez-kale ibili ohi zen, eta, goizaldean, ikusitakoak idatzi ta bere inprentan argitara.

Halakoxea zen bera ere ta halaxe ikusi du mundua: erotomano, voyeur, inzestuoso, fetixista sexuala bera; janean ona eta edanean ez txarragoa. Berehun amorante eta gehiago izan zuela ta, oso harro zegoen. Haren mundua ere antzeko tipo interesantez beteta dago: markesa ilustratu bat, emagalduek bide zuzeneratzen; asperkeriaren ihesi karitatea egiten ari diren libertinoak, zerbait egitearren; beren alabak sos batzuegatik edozeini gau batetarako eskaintzen dizkioten amak; kaleetako katu eta zakur-ehiztariak, lukainak egin eta saltzeko; hildakoen gorpuak harrapatzen dituzten zirujau gazteak, esperimenduak egiteko; gizonak bortxatzen dituzten andreak; egunez Jainkoa eta gabez beste norbait maitatzen dituzten mojak; eta, behin eta berriro, Mari-bidetakoak, mila klase ta etakoak.

XVIII mendeko hiri gizartea borbor irakiten. Saltsa bero-beroa. Saski-naski hortantxe sortu ziren lehenengo utopistak. Kontraste indarrez. Utopia protesta bat baita. Eta Restif de la Bretonne halakoa dugu. Bizi-bizia. Eskenifikapen hone-tan Barraultek berak egiten du Retif: eskenario zoko batetatik, aktoreen gorabeherak ikusten ari da. Ikusle aktibo bat da, beraz, eta ikusleak pentsatu behar duena predikatzen du: ondasun guzien komunismoa. Emazteena ere bai, noski, edozein merkaduria bezalaxe kontsideratzen baitira. Heriotze kondena, zelibatoa, moja konbetuak ezeztatzea. Erabateko askatasuna. Gizarte guzia eraberritzea. Dena eraberritzea. Azkenik, ortografia eraberritzea ere bai.

Zazpi gauen erdian Iraultza gertatzen da. Dena gainazpi-katu eta eraberritu duen Iraultza. Lehen ikusi ditugun lapur, emagalduek, mozkor, hiltzaile eta beste alproja horietxek dira, zapalduak, Iraultza egin dutenak. Lehen bezain alproja irauten dute, beste egoera ta itxura batzutan. Pariseko zazpi gauak, lehen eta oraingo Pariseko gauak dira. Ballet baten antzera eramandako akzioan, Barraultek predikatzen du iraul dezagun dena, dena berdin uzteko. Ezer berririk ez hilar gipean.

Latindartzat, Iberiartzat eman dugun Amerika hori, hain latindar eta horren iberiar al da? Ez al dabil, gero, oraintxe, bere buruaren bilaketa etengabea? Esaterako, espainol hizkuntzaren monopolioaren aldekoek ez lukete ahortzi behar Paraguayn, kasurako, herriaren 90% **guaraniz** mintzatzen dela. Lekuko ona da, puntu hortan, Georges Baudot bat, diot: **nean: Zalantzarik batere gabe, birpizte batzuren aurrean gaude. Hizkuntza, kulturaren tresna baita, bere lekua hartu uz doa. Amerika honek, egunen baten, "latindar" izatea ez ote duen utziko galdetzea ez da ezina.**

Joan Mari Torrealdy

Dr. Constantine-ren estigmak, Tom Dulacken nobela Edo-eta: gizarte amerikanoaren adarrak eta adar jotzaille bat.

Dr. Constantine, kimikari, ta biologo ohia, katoliko ohia, ateista, senar ohia, amorantearekin pasatako gau baten ondoren, eta ez errosaioa errezatzen, ondoezan erortzen da, zerraldo. Whisky gehiegitxo. Hurrengo goizean Jesukristoren estigmak aurkitzen ditu esku-oinetan eta saihetsean. Ikartuta, bere burua etxean preso hersten du. Estasi eta bisio erotiko izugarriak. Ez dio inori aterik zabaldu nahi. Asistentia bati bakarrik. Gaua Santa Teresa irakurriaz pasatzen duen birjina bat da hau, Cathy. Cathy beste zerbait ere nahi luke gauean. Baina alferrik, oraingoz.

Odol proba bat bidaltzen dute Mayo-klinikara. Erantzunik ez. Dr. Constantine hotzak eta goseak ia akabatu denean, Cathy hippy komuna batetara darama. Lehen kristauen erako hippy komunitate bat da, otoitzean eta whisky ta drogen deboziotan bizi dena. Cathy ere bere grima mistikoak ase ditzake Dr. Constantinerekin, beti oso debozio haundiz. Dr. Constantine estasian erortzen denean, mirariak egiten hasten da: dohain miragarri batez, haur leukemikoak sendatzen ditu.

Hemen sortzen dira istiluak. Eta sortzen da kontrastea. Jende printzipala burutik nahastuta dabil. Apezpiku oso moderno batek ez du estigma eta mirari ipuinik entzun ere nahi. Zorakeriok aspaldi superatu omen zituen Elizak. Ez omen gaude Erdi Haroan. New Yorkeko psikiatra sonatu batek ez daki zer egin, horik ez omen dira fenomeno zientifikoak.

Dr. Constantinek ezin jasan du hippy komunitatea. Elizak, agirian, ez du harekin ezer jakin nahi. Baina, ezkutuan, laguntzatxo bat ematen dio. Eta laguntza horrekin Dr. Constantine Manhattanango ganbara batetara doa bizitzera. Eskerrak horri, bizi da behintzat: izan ere, hippy komunitatean Apokalipsi harrigarriren bat gertatu da, eta hippiek elkar hil eta erre eta kiskali dute, debotoegi jarri diren batetan.

Mayo-klinikak, azkenean, Dr. Constantinerekin odola arras bitxia dela, argitzen du: ez da gatzaturik gelditzen. Mundu guztia Dr. Constantinerekin bila hasten da zalapartaka. Polizia detenitzera doakionean, ordea, **End:** Dr. Constantine hil egiten da. Gizarte amerikanoari ihes egiten dio bere mirariak.

Nobela hau hizkuntzagatik da ohargarria, lehenengo. Eta ironia zorrotzagatik, bigarren. Charles Manson eta Esorzista, hippy komunitate erlijiosoak eta fenomeno erlijiosoak baino gehiago psikoanalisiak interesatzen duen kleroa, droga ta sexu eta erlijio nahasketak, gizarte amerikano "tipikoa", zakurraren salatik pasa ditu Autoreak.